

Amerikan sudunyň «kasam» karary

Category: Kitapcy, Nukdaýazar, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Amerikan sudunyň "kasam" karary AMERIKAN SUDUNYŇ «KASAM» KARARY

ABŞ-da hem «döwlet kasamy» bar.

Okuwçylar mekdepde sag elliñini gursagyna goýup, baýdaga garap – hemmesi biragyzdan bu kasamy aýdýarlar. Diñe okuwçylar däl, harby gullukçylar başlyklaýyn, hemmeler kasam içýär...

Onuň taryhy ir döwürden başlaýar: 129 ýyl bëri watana wepalylyk kasamyny aýdyp gelýärler.

Kasamyň teksti 1892-nji ýylда graždanlyk urşunda ofiser bolup gulluk eden we soňra Nýu-Ýorkuň mekdeplerinde watansöýjilik boýunça okadan kapitan Jorj T.Balç tarapyndan ýazyldy.

«Baýdagyma we respublikamyza, bir bitewi ýurdumya hemmeleriň öñünde azatlyga we adalata wepaly boljakdygyma söz berýärin...»

1923-nji ýylда kasamyň tekstine kem-käsleýin üýtgeşme girizildi:

«Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň baýdagyna we respublikasyna, bir bitewi ýurdumya hemmeleriň öñünde azatlyga we adalata wepaly boljakdygyma söz berýärin...»

Tekste «Amerikanyň Birleşen Ştatlary» jümlesi goşuldy, «baýdagyma» sözi bolsa «baýdagyna» sözi bilen çalşyldy...

1954-nji ýylda tekste ýene üýtgeşmele girizildi:

«Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň baýdagyna we respublikasyna, Taňrynyň boýunturugy astyndaky bir bitewi ýurda, hemmeleriň öñünde azatlyga we adalata wepaly boljakdygyma söz berýärin.»

Tekste «Taňrynyň boýunturugy astyndaky» sözi goşuldy.

Bu üýtgeşmäniň gowury ABŞ-da häli-házirlerem ýatanok. Hatda bu üýtgeşmäniň üstünde ABŞ-da telim gezek sudda dawalaşdylar.

Sudlaryň näme karara gelendiklerini ýazmazdan owal näme üçin «Taňry» sözünüň goşulandygyny ýazaýyn:

■ KOLUMBUS RYSARLARY

1954-nji ýylda ABŞ «Sowuk urşy» başlatdy. ABŞ-nyň SSSR-e garşy iň täsirli ýaragy «din» boldy.

Amerikanlaryň özi aýtmyşlaýyn, «döwlet ateizmine» garşy «dine baglylyk» öñe tutuldy.

Syrly ezoterik gurluş bolan katolik «Kolumbus rysarlary» döwlet kasamyna «Tañry» sözüniň goşulmagynyň inisiatory bolup çykyş etdiler.

«Kolumbus rysarlary» 1951-nji ýylyň 30-njy aprelinde Nýu-Ýorkda geçirilen toplansyklarynda baş rysar Luke E.Hartyň öňbaşçylygynda döwlet kasamyna «Tañry» sözünü goşup okadylar. Yzyndanam muny wagyz-nesihat kampaniýa öwürdiler...

Başga bir pop, adwokat Luis Albert Bowman tekste «Tañrynyň boýunturugy astynda» jümlesiniň goşulmagyny teklip etdi...

Ýeri bolýa, bular ýaly ownuk jikme-jiklikleriň üstünden ätläp geçeliň...

Geleliň esasy gürrüne: ABŞ-da kasamyň tekstiniň üstünde zol-zol sudlaşdylar ýördüler.

Mysal üçin, «Ieogowanyň şaýatlary» sektasyna uýýanlar «Tañrydan başgasyna – baýdak ýaly simwollara we palylyk kasamyny içmek butparazlykdyr. Biz bular ýaly kasamy içjek däl!» diýip dawalaşdylar. Aýdyşlary ýalam etdiler, baýdagы hormatlamandyklary we döwlet kasamyny okamandyklary sebäpli olaryň çagalary okaýan mekdeplerinden kowuldy.

Pensilwaniýa ştatynyň Millerswil sudy döwletiň garamagydaly mekdeplerde okaýan okuwçylaryň kasam içmäge mejbur edilip bilinjekdigini oňlap karar çykardı.

Şeýle-de, jemgyýetçilik guramalary bilen buthananyň biri-birinden aýry bolmagynyň tarapynda çykyş edýän aklawjy Maýkl A.Newdow amerikan konstitusiýasynyň 1-nji maddasyna ters gelýändigine garamazdan, ýekehudaýlylygyň zorlukly kabul edilendigini tutaryk edinip, suda şikaýatnama berdi.

San Frasiskonyň 9-njy aklawjy sudy döwlet kasamynyň konstitusiýa ters gelmeýändigi baradaky kararyny çykardı.

Munuň bilenem gutarmady...

■ “MEN MUSULMAN” DIÝLEN BOLSADY...

ABŞ-da okap ýören ýaponlaram suda: «Biz ýaponlaram kasam içmäge mejburmý» diýip, şikaýatnama berdiler.

Meseläni ýene sudda çözlüsdiler. Atlantanyň 11-nji aklawjy sudy «Kasam içmeli bolarsyňz, çünki döwlet kasamy diňe amerikan ritualyndan ybarat» diýen çözgüt çykardı.

ABŞ-da şuňa meňzeş dawalar häzirem dowam edýär. Berilen şikaýatnamalaryň ählisiniň sebäbi köplenc «Taňry» sözüniň üstünde turýar.

Mysal üçin... 2013-nji ýylyň sentýabr aýynfa Massaçusets ştatynyň Ýokary sudy «Taňrynyň boýunturugy astynda» sözleriniň dini däl-de, watansöýüji many berýändigini we munda ateistlere garşı bölünüşik alamaty ýok hasaplady.

Mysal üçin... 2015-nji ýylyň fewral aýynda Nýu-Jersi ştatynyň Ýokary sudy döwlet kasamynyň hudaýa ynanmaýanlaryň hak-hukuklaryny kemsitmeýändigi üçin şol agzalan dawaly sözleri tekstden aýyrmagyň gereğiniň ýokdugu baradaky karara geldi...

Amerikan sndlary döwlet kasamynyň esasan «watansöýüjilikli nukdaýnazardan» okalýandygyny tutaryk edip, munda hiç hili dini röwüş ýok hasaplaýar.

Geleliň bize:

Türkiýede döwler kasamymyzyň üstünde turan çekişmeler “Türküm” («Türk men») sözi sebäpli turýar. Sud (Danyaştaý) kabul eden karary bilen mekdeplerde döwlet kasamynyň okalmagyny ýatyrdы. Munuň sebäbi-de düşündirilmedi...

Adam pahyr islese-islemese oýa batýar: «Türküm» sözüniň ýerine «Musulman men» diýlen bolsa Sud şeýle karar kabul edermidi? Etmezdi.

Ýeri... ABŞ-da kasamynyň tesktinde «Taňry» sözüniň ýerine «men amerikaly» sözi geçýän bolsa, şonça şikaýatnamalar berlermidি? Häzire çenli ABŞ-da ýurduň «bir bitewiligine» garşı ýeke şikaýatnama berilmedi.

Netijede, iki aýry ýurt, iki aýry ýurduň sudunyň karary...

Aslynda mesele şu:

Türkiýaniň bir bitewiligine ynanýanlar kasamymyzzan nämüçin ynjalyksyzlanýarlarda? Hawa, aslynda mesele şu – häkimiyét

gaty erbet yzyndan ýetdirdi!

Soner YALCYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 17.03.2021 ý. Publisistika